

SZOCIÁLPEDAGÓGIAI- TÁRSADALOMLÉLEKTANI TUDOMÁNYOS DIÁKKÖR TEHETSÉGGONDOZÓ MŰHELYE

BECSEI LILLA: KI KICSODA AZ INTERNETEN?

Témavezető tanár: dr. Hadnagy József

Bevezetés

A közösségi portálok a hétköznapiak szerves részévé váltak, rendezvények, szervezetek és legfőképp magánszemélyek mutatják be, hirdetik önmagukat a portálokon keresztül, megjelenésükkel lehetőségünk nyílt egy olyan én-bemutatóra, mely virtuális közegben történik, de ettől függetlenül szoros összefüggésben áll offline, hétköznapi életünkkel. Ezeknek a portáloknak tematikájuktól függően célja az azonosítás, ezzel párhuzamosan pedig a felhasználó bemutatása, tehát összemosódik a két közeg, mely így hordozza a magánélet sérülésének kockázatát. Aktív felhasználók közé tartoznak a gyerekek is, akik sokszor még otthonosabban mozognak ebben a térben, mint szüleik, vagy tanáraik. Nem szabad szem elől téveszteni, hogy ez a fajta alkalmazási mód nem jelenti sajnos azt, hogy tudatosan is használják a közösségi portálon való megjelenésüket, lehet, hogy egy fénykép, egy ismerkedési felhívás egészen más asszociációkat idéz elő egy felnőtt felhasználóban, mint egy kortársban melynek következményeivel a profiltulajdonos nem számol. A gyerekek azt tapasztalhatják, hogy sokak figyelmét azzal lehet elérni, ha életünk minden apró részletét megmutatjuk, ennek pedig kiváló terepét biztosítja egy közösségi portál mely az én-bemutatóra számtalan lehetőséget és módot kínál. Ők is megjeleníthetik magukat olyan szinten, mint azok a hírességek, akikre sokak felfigyelnek magánéletük szélsőségesen mély bemutatása miatt.

Ezek kockázatainak felismerésében játszik szerepet a szülő, vagy egy olyan szakember, aki ismeri és érti ennek a világnak a sajátosságait, segítséget nyújtva, hogy – hasonlóan, ahogy offline közegben történő megjelenésüket is segítjük – kevésbé legyen kockázatos magánéletükre nézve az online tér sem. Azok a felnőttek, akik kapcsolatban vannak a gyerekekkel, tudják őket segíteni abban, hogy végiggondoltassák mit és hogyan érdemes mások számára láthatóvá tenni a profiloldalukon keresztül.

Az oldalak legfőbb veszélye az, hogy olyan személyek is bepillantást nyerhetnek személyes adatokba, akiket egy felhasználó, egy gyerek nem tart arra érdemesnek, annak ellenére, hogy közzé tesz bizalmas információkat magáról. Egy olyan felületet kapunk, mely direkt módon arra hivatott, hogy megmutassuk, kik vagyunk, ugyanakkor nem láthatjuk személyesen, hogy hogyan reagálnak mások én-bemutatásunkra. Felhasználótól függően látunk megoldásokat ennek a nehézségnek a feloldására, amik jelenthetnek olyan adatvédelmi kockázatot, melynek a profil tulajdonosa nem feltétlenül van tudatában. Ezek tükrében fontos feladatunk megismerni ezt a világot és annak átgondolt, tudatos és felelős használatát.

A következőkben azt fogom bemutatni, hogy ebben a különleges térben milyen fontos jellemzői vannak a 14–16 évesek önbemutatásának és ez milyen kapcsolatban áll saját adatvédelmi biztonságukkal. Kettőszáz ötven adatlapot elemzek s azok sajátosságaiból levonható következtetéseket adom közre.

A téma elméleti áttekintése

Én-megjelenítés az adatlapokon

A közösségi portálok olyan oldalak, melyeken belül a regisztrált felhasználók – az oldalak tematikájától függően – különböző adatokat adnak meg magukról, fényképeket tölthetnek fel, figyelemmel kísérhetik egymás életét, jó lehetőség arra, hogy értesüljenek ismerőseikkel történekről, a felhasználót és a közösséget érintő eseményekről. Alapjai az adatlapok, melyeken saját személyiségünk megjelenése kiemelt szerepet kap.

Megjelenésünket saját adatlapunkon mi határozzuk meg. Az adatlap is egy eszköz, melyet használata tesz a felhasználó szempontjából valamennyire, ez fog mellé érzelmi relációt kölcsönözni. Nincs könnyű helyzetben az adatlap megalkotója, mivel önmagát kell egy online oldalon bemutatni, úgy, hogy nagyon különböző emberek ugyanazt az oldalát látják egyszerre – attól függetlenül, hogy ez az első „találkozásuk” vagy sem – valamint nem igazán választható külön saját személyiségétől, annak ellenére, hogy az online terek használatakor ez többnyire megtehető.

Tari szerint abban „A gesztusban, ahogy valaki „kiteszi” magát a netre, olykor a saját intimitáskorlátok hiánya fedezhető fel. A közösségi portálok egy része olyan típusú én-megjelenítés terepe, amelynek inkább a realitásban és teljes emberi interakciókban kellene megtörténnie” (Tari 2010:221). A közösségi portálon való aktív jelenlét sem pótolja tehát a valós interakciókat, fontos hangsúly a „teljes” jelző, mivel az online beszélgetések, vagyis a (CMC) számítógép által vezérelt kommunikáció a valóshoz képest csökkentett üzemmódja a beszélgetéseknek (Ranschburg 2006).

Egyes (túlzásokra hajlamos) felhasználóknak a megjelenés próbálkozás lehet ebben a közegben is a figyelem felkeltésre, és ennek nyomán valamilyen interakció létrejöttére is. Egy a wisconsini egyetem által végzett kutatásban Megan Moreno a MySpace portál profiljait vizsgálva arra az eredményre jutott, hogy a fiatalok önmegjelenítésében fontos szerepet játszik a környezet melyben élünk. „Az „amerikai álom” és valóságshow-k kultúráját éljük, ahol mindenki meg akarja kapni a maga 15 perces hírnevét. Azt hiszem, ez billenti át szélsőségbe a tiniket, akik az egész világnak el akarják mondani életüket” (Moreno 2009).

Joggal merül fel a kérdés, hogy az utcára kilépve sem tudjuk megválogatni, hogy ki hogyan viszonyul hozzánk, milyen értelmezéseket ad a megjelenésünknek, viszont ott nem társul olyan személyes információ, mint például lakcím, telefonszám a látottakhoz. Miután felkerül egy információ az internetre, nyugodtan mondhatjuk, hogy onnantól kezdve önálló életet él, és nincs ez másként személyes adatainkkal sem. Nem ritka, hogy az iwiw „kirívó” eseteit egy másik oldal összegyűjti, és gúny tárgyává teszi a szélsőséges értékorientációkat mutató adatlapokat. Ez a közeg kissé ellene hat a természetes kommunikációnak, a természetes hétköznapi megjelenésünknek. Ehhez kapcsolódik az is, hogy hétköznapi életünkben különféle szerepeket használunk, melyek a szocializáció részei. Goffmann könyvében részletesen ír a szerepekről, többek közt arról, hogy az ember képes arra, hogy látens szerepei is legyenek, tud váltogatni, hogy mikor milyen szerepe van, melyet nem tud alkalmazni ilyen közegben. „Ezt a szerepszegregációt elősegítheti a közönség szegregációja, s így azok, akik részt vesznek az egyén egyik fő szerepkörnyezetében, nem fordulnak elő a másokban, lehetővé téve ezáltal, hogy az egyénnek ellentmondó tulajdonságai legyenek” (Goffmann 1981:18). Egy gyerek esetében is előfordul, hogy ugyanazt a profilt látja a kortárs, a szülő, a tanár, és akár sok idegen is, úgy hogy a profilok legtöbbször viszont a kortársaknak szól. Arról nem is beszélve, hogy a közösségi portálok egyre komplexebbé válásával ezen a felületen keresztül osztják meg frusztrációikat is, és ezt sem mindig teszik annak tudatában, hogy az említett közönségcsoportok mindannyian hozzáférhetnek ehhez.

Ide kapcsolódik az a gondolat is melyet Hankiss idéz Meadtól: „Ismerősökkel kapcsolatban a legkülönbébb eltérő énekre osztjuk fel magunkat. Az egyikkel politikáról, a másikkal vallásról beszélgetünk. A legkülönbébb ének válaszolnak a legkülönbébb reakciókra” (Mead 1934, id. Hankiss 2005:219). De ez nem adatik meg ilyen egyértelműen a közösségi portál esetében, mert mindenki egy arcunkat fogja látni – nem egyenlő az egyként való értelmezéssel természetesen – és nem leszünk képesek olyan finom váltásokra, melyet egy-egy emberrel való találkozás sajátos szituációja eredményez, vagy a közönség-szegregáció. Illetve a közönség-szegregáció kapcsán kérdés, hogy mennyire tudatosak a felhasználók, mennyire vannak tudatában annak, hogy nem feltétlenül csak az a célközönség fogja látni az adatlapot, akik számára készült. Ezt a jelenséget magyarázhatjuk a Goffmann (1981) által közönség izolálásnak nevezett fogalom-

mal, azzal, hogy szeretnénk azt hinni, hogy akik látnak minket egy szerepünk eljátszásában, nem látnak egy másik szerepünkben is.

Életkori sajátosságok és a közösségi portál

Kutatásom célcsoportja a 14–16 éves korosztály, mely fejlődéslelektanilag fontos változásokon megy keresztül. Kamaszkorban megváltozik a szülővel való kapcsolatuk, önmagukról való gondolkodásuk, a kortársakkal való interakciókban megjelenik az ellenkező nem iránti vonzalom (Cole, Cole 2006). Az interneten lévő rejtettség, ismeretlenség jó alap ahhoz, hogy a szülőktől elkülönüljenek, felállítsák saját szabályrendszerüket, hasonló csoportokat alkossanak, mint a való életben. Jó visszajelzési lehetőséget is jelenthet szerepeik próbálgatásában, és nagyszerű tárházat nyújtja a kommunikációs lehetőségeknek is, azzal a fontos jellemzővel, hogy a kommunikáció általában írásban történik, így ennek a szoros korlátaival. Nem ugyanaz a közeg, mint a való élet, könnyen el lehet tenni szituációkból, így nem is jelent ugyanolyan tanulási terepet (Tari 2010).

Interneten való jelenlétük felveti a kérdést, hogy azok a sajátosságok melyek meghatározóak ebben az életkorban megjelennek-e és ha igen akkor milyen módon a közösségi portálok adatlapjain? A leginkább „átmenet” jelzővel említett életszakasz gyermekkorhoz kötődő tevékenységeinek megjelenésére is van lehetőség az adatlapokon. Busemann (1965) elméleti alapvetését elfogadtam, aki a prepubertás kor jellemzői közül az alábbiakat emeli ki. Testi mozgáskészségek (pl.: tánc, kerékpározás, korcsolyázás), gondozó tevékenység (pl.: háziállatok, kistestvér ápolása), gyűjtő tevékenység (pl.: ritka ásványi anyagok, bélyegek), befogadó szellemi tevékenység (pl.: olvasás, zenehallgatás, film- és tévézés), produktív szellemi tevékenység (pl.: rajzolás, festés, naplózás, zenélés). Ezen kategóriák vizsgálata lehetővé teszi, hogy olyan gyermekkorra jellemző tevékenységek jelenlétét vizsgálhassam, melyek felhívhatják arra a figyelmet, hogy a felhasználók átmeneti korra jellemző sajátossága jelen van, az adatlapok különböző területeit tekintve pedig nem egységesek. Tehát a felhasználó fényképeit és kvázi öndefinícióját tekintve, nem tudja ugyanolyan módon kifejezni magát, ami felvetheti azt a kérdést, hogy melyiket tekintjük valósnak, illetve a több mód hogyan egységes együtt?

Fontos megemlíteni azokat a sajátosságokat melyek mentén az új kapcsolatok a kortársakkal leírhatóak: kortárskapcsolatok gyakorisága, a kortárs csoport felnőtt felügyelési lehetőségétől való tartózkodása, a másik nem társaságának keresése, a csoport növekedése (Bradford 1990, id. Cole, Cole, 2006). Ezek az elemek jelen lehetnek bármely online kommunikációs csatornán, kiszolgálva a serdülők igényeit. Hozhatnak létre elkülönült csoportokat, baráti társaságok ugyanúgy beszélgethetnek együtt online módon, sőt még könnyebb az elkülönülés, mint fizikailag.

A fejlődéslelektan szerint: „Nem nehéz megérteni, hogy miért az intimitás és a lojalitás lesz a serdülőkori barátság fő kritériuma. Ugyanis a közeli barátokkal folytatott meghitt és önfeltáró beszélgetések során határozzák meg a serdülők saját magukat és fedezik fel saját identitásukat” (Cole, Cole 2006).

Mikor a számítógépet használják, akkor kommunikálnak is, és látszólag egyáltalán nem zavarja őket az, hogy közben nem látják partnerüket, vagy csak webkamerán keresztül. Évekkel ezelőtt nagy divat volt általános és kisgimnazisták körében – lányoknál főleg – a „barátságfüzet”, melyet két, vagy több jó barát indított egymás között és tulajdonképpen hosszú levélváltásokat tartalmazott. Titka valószínűleg az, hogy a levelek megírásához megszerezni kellett az író gondolatait, illetve olyan dolgokat is lement írni, megmert kérdezni, melyeket szemtől szemben nem tett volna.

Az, hogy sok időt töltenek beszélgetéssel, online kommunikációval hozzájárul ahhoz, hogy önmagukat is jobban megismerjék. Az már a közegből fakadó fontos kérdés, hogy mennyire alkalmas módja ennek a másik fizikai jelenlétének teljes hiánya. Nem online beszélgetőpartnerek között megfigyelték, hogy mozdulataik illeszkednek egymáshoz, sőt még a légzésük is összehangolódik, pillanataik is koordinálódnak, ha kellőképpen egymásra vannak hangolódva a beszélgető felek. „Az internet azonban nem nyújtja azt a visszacsatolást, amire az OFC-nek (orbitofrontális cortex) szüksége van ahhoz, hogy szociálisan a megfelelő sínen maradjunk” (Goleman 2007:103). Tehát a hétköznapi szinten megragadható „metakommunikációs veszteségeken” túlmenően az agyak egymásra hangolódásáról és ennek a mozzanatnak az elvesztéséről ír, melyet az interneten történő kommunikáció idéz elő.

Egy kicsit fizikaibb valójában megragadva a kommunikáció sajátosságát: „Az interneten keresztül nem kaphatsz sem ölelést, sem csókot” (Nie 2004, id. Goleman, 2007:15).

E generáció tagjai számára sokkal kevesebb ideig kell frusztrációjukat elviselni, mivel online nagyvalószínűséggel mindig lesz valamilyen barát, akinek segítségével ventilálhatnak. Online létezésük, már sokkal természetesebb, mint az azt megelőző generációnak, és mivel kommunikációra is használják az internetet, mellyel elérhető lesz a többi kortársuk így fogják megosztani problémájukat, de nem segíti a valóban egyén szintjén hasznos konfliktusmegoldó képesség fejlődését (Tari 2010).

Adatvédelem és a magánélet megjelenése a profilokon

Az adatlapokról megtudható információk tartalmazhatnak olyan adatokat, melyek adatvédelmi szempontból nem tekinthetők biztonságosnak. Ebben az összefüggésben az adatvédelmet nem a szolgáltató által gyűjtött és kezelt adatok tekintetében vizsgálom, hanem a felhasználó által önmagáról megjelentített adatok vonatkozásában.

Az adatvédelem fogalmát fentebb is használtam, anélkül, hogy pontosan meghatározásra került volna, hogy mi is az valójában. Ezt a hiányt a következőkben igyekszem pótolni:

„...az adatvédelem a személy (más szóval adatalany, még pontosabban: az élő ember) védelmét, nem pedig magának az adatnak a védelmét jelenti (ez utóbbit az adatvédelem fogalmkörében adatbiztonságnak nevezzük)” (Majtényi 2006:63). Ebben a meghatározásban fontos, hogy a személyt emeli ki a szerző, mint védendő alanyt.

A fogalmak tisztázásának további alapköve, hogy mit értünk személyes adat alatt, melyhez segítségül kell, hogy hívjuk az Adatvédelmi Törvényt. Az Adatvédelmi Törvény szerint személyes adatnak minősülnek a következő fogalmi körbe tartozók:

1. „*személyes adat*: bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés. A személyes adat az adatkezelés során mindaddig megőrzi e minőségét, amíg kapcsolata az érintettel helyreállítható. A személy különösen akkor tekinthető azonosíthatónak, ha őt – közvetlenül vagy közvetve – név, azonosító jel, illetőleg egy vagy több, fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemző tényező alapján azonosítani lehet;”

Láthatjuk, hogy az adatvédelmi törvény szerint személyes adatként megfogalmazott adatok az adatlapok jelentős részén megtalálhatóak. Kutatásomban fontos segítséget nyújtanak az adatvédelmi biztos konkrét, megnevezett kategóriái a személyes adatokról pl.: név, születési adatok, lakcím, foglalkozás, beosztás, munkahely, olvasási szokások, képmás, meghatározott természetes személlyel kapcsolatba hozható e-mail cím, webcím és weboldal (Jóri 2005).

Az adatvédelmi törvényre történő hivatkozással csupán arra szeretném felhívni a figyelmet, hogy a jogalkotó védi az állampolgárok személyes adatait – mivel az adatokból, érték képezhető, és visszaélésre adnak lehetőséget – de a megváltozott intimitás határok, és a virtuális közeg arra sarkallja az embereket, hogy ők ne tegyék ugyanezt. Fontos, hogy mindezt önként teszik közzé magukról a profil tulajdonosok. A közösségi portálok élménye, és tartalma valóban nagyon sok pozitívumot ad, egy más dimenziójú (Hain 2009) közösségi élményhez juthat az egyén, de érdemes az esetleges magánélettel kapcsolatos kockázatokat is szempontrendszerünk részévé tenni.

Bárkiről kapott (szerzett) információ járhat haszonnal, értékkel. Érezhetem magamat tőle „naprakésznek” ismerőseimet illetően, de a Hain Ferenc (2009) által összefüggésbe hozott bourdieui tőke fogalmaival hasznom is származhat abból, ha megfelelően kezelem az itt összegyűjtendő információkat. Természe-

sen az, hogy minek van értéke több szempontból is vizsgálható. Dolgozatomban az értékét a felhasználhatósága adja meg.

Az adatlapokkal közölhető adatok jellege, mennyisége, függ a közösségi portáloktól, de még inkább a felhasználtól. Egészen általános, de egészen mély, érzékeny adatokat is megadhat magáról a profiloldal tulajdonosa. Arra vonatkozólag, hogy egy közösségi portál mekkora nyilvánosságnak számít nincs konkrét példa, viszont arra találunk támpontokat, hogy a nyilvánosságra hozatalnak lehetnek szűkebb és tágabb körei (pl.: vizsgaeredmények kifüggesztése, vagy sajtóban közzététel), de ezek minőségileg nem különböznek egymástól (Jóri 2005). Tehát a magánélet védelme szempontjából nem tesznek különbséget a nyilvánosság méretétől függően. A közösségi portálokon is saját aktivitásunk, illetve ismerőseink aktivitásának függvényében lehet jelen szűkebb és tágabb nyilvánosság.

Az internettel kapcsolatos írásokban kevés információt találunk arról, hogy milyen adatmennyiséget és –minőséget tartanak a szerzők ajánlatosnak közölni a felhasználókról. Tapscott hivatkozik egy internetes újságra: „Soha ne adj ki magadról személyes információkat, például az otthoni címedet, a telefonszámodat vagy az iskolád nevét” (Tapscott 2001:205). A szerző által említettek közül mindegyik szerepelhet adatlapokon, természetesen ennél sokkal több minden megadására is lehetőség van.

Az adatvédelem fogalomkörébe tartozik az azonosíthatóság. Nehéz meghatározni, hogy valaki mikor válik azonosíthatóvá, és ez adja a tudományterület egyik leginkább érzékeny kérdését.

„Javasoljuk azt a meghatározást, amely szerint valaki azonosítható, ha elég információ áll rendelkezésre, hogy elkülönült létezésnek, egyénként való létének tényét tükrözze, és akkor válik azonosítottá, ha elég információ áll rendelkezésre, a vele történő kapcsolatfelvételhez vagy a másoktól való valamilyen módon történő megkülönböztetéshez, felismeréshez” (Jóri 2005:100).

A közösségi portálokkal kapcsolatban ez azért is fontos, mivel cél az azonosíthatóság, hogy olyan felhasználók számára is azonosíthatóvá váljanak, akik a kapcsolatfelvétel akár bármely irányából próbálkoznak. Így válik szinte elkerülhetlenné személyes információk megadása, mely a magánélet különböző határait érinti.

Érdeemes az elsődlegesen megadott adatok, és az elsődlegesen összeállított információk mellett figyelembe venni azt, hogy például kapcsolati hálónk is szolgáltat olyan információt rólunk, melyet nem szerettünk volna, hogy nyilvánosságra kerüljön. A kapcsolati háló sok olyan rejtett, vagy kevésbé rejtett információt hordoz, melyek segítségével, sokkal többet megtudhatunk a felhasználó baráti köréről, illetve sokkal többet megtudhatunk a profiloldal tulajdonosáról a kapcsolati hálója segítségével. A kapcsolati háló segítségével láthatjuk, hogy inkább férfi vagy női ismerősei vannak a felhasználónak, mennyi idős a többsé-

gük, hol élnek stb. Tehát egy olyan objektíven létező dolog, mint az ismerősök száma, és a kapcsolati háló enged következtetni arra, hogy az illető mennyire szociális, mennyire aktív online, milyen ismerősei vannak, és például mivel foglalkoznak. De lehetőséget nyújt például fotók megtekintésére a keresett személyről, mások adatlapján keresztül, illetve a fotókat említve fontos megjegyezni, hogy ezeket le is tölthetjük saját számítógépünkre.

A fotókon való önmegjelenítésük, öltözkük a környezet melyben bemutatják magukat, felhívják a figyelmet sajátosságokra. A tárgyak egy asszociációkört idéznek, ez személyenként, kultúránként lehet eltérő, azonban a jellemző asszociációkörök általánosításra adnak lehetőséget (Kapitány Á., Kapitány G. 2005). A tárgyszimbólumok elemzésével megvizsgálhatóvá válik, hogy a felhasználók milyen asszociációköröket idéző szimbólumokkal tüntetik fel magukat a képeiken. Használják-e és ha igen, mely kategóriákat részesítik előnyben önmaguk bemutatásakor?

A kutatás bemutatása

Kutatásom során a 14-16 év közötti iwiw közösségi portál felhasználóit vizsgáltam. A kutatás célja, hogy megvizsgálja, a célcsoport adatlapon való megjelenésének sajátosságait, az adatlapokon belüli összefüggéseket. Azt, hogy a magánélet milyen szinteken és módon jelenik meg és ez összekapcsolódik-e adatvédelmi kockázattal a felhasználóra nézve.

Az adatlapokat regisztrált felhasználóként érem el a rendszeren belül, a korcsoportra történő szűkítéssel egy véletlenszám segítségével. A mintavétel elve a hólabda módszer, tehát az elemzett adatlap ismerősi körével, a keresési feltételek beállításával jutok el a következő profilhoz.

Kutatási módszer

Kutatási módszerként a tartalomelemzést használtam, melyet az elemzési egységeket tekintve három részre lehet elkülöníteni: a felhasználó adatlapja, a felhasználó profilképe, a felhasználó által megadott „Magamról” információ, ami egy kvázi öndefiníció az oldalon. A tartalomelemzés szempontjait a szakirodalom segítségével állítottam össze. Használtam az adatvédelmi biztos ajánlását a személyes adatokra vonatkozólag (Jóri 2005). A felhasználó egy elemzett profilképén tárgyregisztert használva, lányok esetében a felnőtt női tárgyszimbólumokat (pl.: magas sarkú cipő; smink; fehérnemű, műköröm), míg fiúk esetében a felnőtt férfi tárgyszimbólumokat (pl.: cigaretta; férfi fehérnemű; autó, pisztoly) kerestem a felhasználó képén (Kapitány Ágens – Kapitány Gábor 2005), rögzítettem az „Én” és rokon értelmű kifejezéseket a képcímekben, a képek láthatóságát a többi felhasználóra nézve és az összes kép számát. A „Magamról” mező tartalomelemzésekor Busemann (1986) prepubertás korra vonatkozó kategóriáit,

valamint ennek kiegészítésére saját kategóriákat használtam (pl.: barátság, ismerkedés, külső).

Vizsgáltam, hogy élnek-e a profiltulajdonosok a nyilvánosság szűkítésének lehetőségével, azzal, hogy adataikat, képeiket csak ismerőseik számára teszik láthatóvá.

250 adatlapot tartalom elemeztem kutatásom során. Az elemzés során az SPSS (Statistical Package for Social Sciences) programot használtam. Egyváltozós elemzések közül gyakorisági megoszlásokat, többváltozós elemzések közül keresztábrákat vizsgáltam.

Hipotézisek

1., A 14–16 éves felhasználók profiloldalain megjelennek a korosztály pszichoszociális fejlődésére jellemző sajátosságok, mely az adatlapok és a képek tartalma közötti összefüggésben fedezhető fel.

2., A profiloldalakon megjelenített információk a 14–16 évesek körének több mint 70%-ánál közvetlen személyes adatvédelmi kockázatot jelentenek, mely összefüggésben áll a felhasználó profiloldalán megjelenített képeken látható tárgyszimbólumokkal, amik egy idealizált felnőtt képet sugallnak.

Hipotézisek vizsgálata

Eredmények bemutatása

A „Magamról” információ szempontrendszer kialakítása során alapul vett prepubertáskorra jellemző szempontokon kívül szükséges volt új kategóriák megalkotása.

A legjellemzőbb kategória ebben a szempontrendszerben a Busemann által prepubertás tevékenység kategóriákban említett testi mozgáskészségek volt, 13,6%. A befogadó szellemi kategóriába, leginkább a zene szeretete miatt kerültek az információk. Az elemzés során leginkább általános volt ennél a kategóriánál, hogy a zenét, mint öndefiníciót tekintik a felhasználók, sokan vallották úgy, hogy ez az életük. Csíkszentmihályi a zenével kapcsolatban leírja, hogy „a tizenéveseknek akik, kialakulóban lévő, törekeny személyiségüket érő folyamatos fenyegetések között egyensúlyoznak egész nap, különösen nagy szükségük van a megnyugtató mintába rendeződött hangokra, hogy tudatukban vissza tudják állítani a rendet” (Csíkszentmihályi 2001:160). Tehát ez a jellemző is kapcsolódik a korosztály pszichoszociális sajátosságaihoz.

A gyűjtő tevékenység egyáltalán nem jelent meg a válaszokban, ez a tevékenység talán túlzottan kapcsolódik a kisebb gyerekekhez, melyet már az adatlapok „Magamról” információját tekintve meghaladtak a felhasználók.

Produktív szellemi tevékenység, mint például a naplóírás, rajzolás hangszeren zenélés a válaszok 9%-ánál jelent meg csupán.

A kategóriák megalkotásakor nagyobb arányú prepubertás kor tevékenységeihez sorolható tevékenységet vártam melyek a felhasználók átmeneti állapotát hangsúlyozták volna mely kapcsolatban áll azzal, hogy néhol felnőttesen mutatják meg magukat, és van ahol még tetten érhetőek a gyermekséggel kapcsolatos sajátosságok. A gyermekkor és felnőttkor átmenetét jelentő sajátosságokat nem lehet igazolni az adatlapok egységeit tekintve, sokkal inkább a kamaszkorra jellemző tevékenységek, öndefiníciók jelennek meg.

A legjellemzőbb válaszkategória a „Magamról” információ elemzésének kiegészített szempontrendszerben a barátság volt 9%-kal. Ezt követi az ismerkedési felhívás és a pozitív én-meghatározás. A válaszokból látszik a korosztályra jellemző sajátosság a kortársak keresése, barátságok és barátok fontossága, mely kapcsolatban lehetőség nyílik mély, önfeltáró beszélgetésekre (Cole, Cole 2006).

Adatvédelmi szempontból mindenképp fontos tény, hogy önmagukról fontosnak tartották – vagy egyetlen fontos dolognak – az ismerkedést. Ez leginkább úgy jelenik meg az adatlapokon, hogy „Ismerj meg!” és ehhez a felhasználók beírják a mezőbe MSN címüket is 28 esetben.

1. táblázat: Ismerkedési felhívás és online elérhetőség

Ismerkedési felhívás a "Magamról"-ban * Messenger azonosító Crosstabulation

Count		Messenger azonosító				Total
		Megadva	Nincs megadva	Rejtve	Nincs adat	
Ismerkedési felhívás a "Magamról"-ban	Ismerkedési felhívás	28	8	5		41
	Nem megadott mező	57	55	9	2	123
	Nem jellemző	45	33	8		86
Total		130	96	22	2	250

Itt is tetten érhető az a vágy, hogy ismerjék meg, kaphasson visszajelzéseket, egy olyan helyzetet teremthet, amit nem tud a fiatal kontrollálni, mert akár közvetlen elérhetőségeit is megadja. Könnyen félreérthető az ismerkedési szándék, és mindkét fél sérülhet a kapcsolatban. A Pearson-féle khi-négyzet értéke 0,092.

2. táblázat: Az adatlapokon lévő összefüggések

Messenger azonosító * A felhasználó neve Crosstabulation

Count		A felhasználó neve			Total
		teljes név	nincs megadva név	hiányzó adat	
Messenger azonosító	Megadva	127	3		130
	Nincs megadva	94	2		96
	Rejtve	22			22
	Hiányzó adat			2	2
Total		243	5	2	250

Összefüggés mutatható ki a közvetlen személyes adatvédelmi kockázatot jelentő név megadása és ehhez egy online elérhetőség csatolásának tekintetében, a Pearson-féle khi-négyzet értéke kisebb, mint 0,01. 127 felhasználó adta meg nevét és online elérhetőségét az adatlapján és 94-en voltak, akik nem. Ennél az egységnél is nagyon kevesen döntöttek úgy, hogy csak ismerőseik számára tessék láthatóvá elérhetőségüket. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy az elemzett adatlapok közül mindössze 3-an nem adták pontos nevüket adatlapjukon.

Tárgyszimbólumok az elemzett képeken

A kutatás során vizsgált képeken olyan szimbólumok jelennek meg, melyekből arra lehet következtetni, hogy életkori sajátosságuknak megfelelően a szerepeket próbálgatják, és a szerepek külsőségeiben realizálódnak. Nem hagyományos klasszikus női, férfi tevékenységekhez kötődő tárgyakkal vették magukat körül, melyek véleményem szerint mélyebb azonosulást feltételeznének.

Megan Moreno (2009) szerint egy olyan világban élünk, melyben a fiatalok arra érezhetnek késztetést, hogy a figyelem eléréséhez meg kell mutatni mindent magukból. Valóságshow és élő adások tucatjai vesznek körül bennünket, ahol a szereplők látszólag intimitás korlátok nélkül bármit megmutatnak önmagukból. Egy-egy közösségi portál ennek az igénynek is teret enged, mivel a felhasználó valóban azt mutat meg önmagából amit csak akar. Ahogy az elméleti részben írtam róla egy nemzetközi Ki kicsoda? ahol, mindenkinek megvan a lehetősége, hogy hírnevet szerezzen, így vagy úgy. A figyelem középpontjába lehet kerülni úgy is, hogy több száz képet feltölt önmagáról a felhasználó, vagy trágár kifejezéseket használ. Hasonlóan, ahogyan a környezetben tapasztalható ő is híres lehet azért, mert többet mutat meg önmagából, mint mások. A fiatal azt tapasztalhatja, hogy azzal lehet sokak figyelmét elérni, így ha teret kaphat ehhez, él is a lehetőséggel, és akár 202 képet feltölt profiljára.

Fiúk esetében a „Magamról” információ ismerkedési felhívása és képeiken használt férfias ruhák közötti összefüggés vizsgálatok leírható, hogy 5 olyan adatlap van a mintában, ahol fontos megfogalmazás volt az „Ismerj meg!” és ehhez 5 esetben társulnak olyan képek, melyek férfias ruhában ábrázolják a felhasználót. A Pearson-féle khi-négyzet értéke 0,114, ami azt jelenti, hogy nem mutatható ki összefüggés.

Nem nagy számban tehát, de vannak olyan felhasználók, akik képeik és adatlapjaik közötti összefüggés tekintetében férfias tárgyakat használnak, és ismerkedésre szólítanak.

Lányoknál az ismerkedési felhívás és a tárgyszimbólumok használatát tekintve elmondható, hogy 16 lány esetében jelenik meg a nőies ruha használata és emellett az ismerkedési felhívás megjelenése. A Pearson-féle khi-négyzet értéke 0,620. Nem jellemző általánosan a nőies ruha és az ismerkedési felhívás.

A képek és a „Magamról” mező jellemzését illetően az első hipotézis igazolódni látszik, mivel az adatlapok magamról információiban olyan tevékenységeket önmeghatározásokat tesznek a felhasználók, melyek erre a korosztályra jellemzőek. Míg képeik esetén olyan szimbólumokat használnak, amik az átmeneti korra jellemzőek, és kapcsolatban állnak a felnőtt férfi, női szerepek kipróbálásával.

A második hipotézis vizsgálata

A második hipotézis vizsgálatok fontos megemlíteni, hogy az azonosítást, melyet a név tesz lehetővé a felhasználók 97,2%-ánál előfordul. Ennyien adják meg vezetéknevüket és keresztnévüket együttesen, csupán két felhasználó volt, aki becenevet adott meg teljes név helyett. Az adatvédelmi biztos által a név, mint személyes adat első helyen említett a személyes adatok listáját tekintve. Kutatásomban azért kezelem kiemelten, mivel a rendszer alapvetően alkalmas a felhasználóról információk megszerzésére, akár ismerősén keresztül is. A név az a tényező, mely elsősorban összeköti a felhasználót a nem virtuális világgal, így a név megadását, mivel ezzel számtalan adat megtekintésére ezzel együtt pedig információ előállítására van lehetőség közvetlen személyes adatvédelmi kockázatként definiálom. Ennek figyelembevételével tehát közvetlen személyes adatvédelmi kockázat a felhasználók adatlapjának 97,2%-ánál fordul elő.

Az összefüggés adja meg valójában, az adat relatív értékét. 24 esetben adtak meg a felhasználók pontos lakcímet és nevet az adatlapjukon. A Pearson-féle khi-négyzet értéke ebben az esetben kisebb, mint 0,05.

Ugyancsak van összefüggés a megadott név és a tárgyszimbólum használat között, ezt a lányok adatlapjaink keresztül ismertetem. A táblázat azt mutatja, hogy 71 esetben adtak meg a lányok pontos nevet és ehhez társítottak olyan fotót, melyen női tárgyszimbólumokat használnak. A Pearson-féle khi-négyzet értéke kisebb, mint 0,01, tehát van összefüggés a két változó között.

3. táblázat: *Felnőtt szimbólum és név megjelenése az adatlapokon*

Nőies ruhák a képeken * A felhasználó neve Crosstabulation

Count		A felhasználó neve			Total
		teljes név	nincs megadva név	hiányzó adat	
Nőies ruhák a képeken	Tárgyszimbólum a képen	71	1		72
	Nincs tárgyszimbólum a képen	58	1		59
	Nem értelmezhető	10	1	2	13
Total		139	3	2	144

A megadott lakcím, név és a képeken nőies ruhák viselése közötti összefüggés is szükséges a hipotézis vizsgálatához.

Azért a ruhákat vizsgálom minden összefüggésnél, mert véleményem szerint ez a leginkább jellemző kategória, mely a külsőségeket hangsúlyozza a felnőtté válás esetén, és ezek téveszthetik meg legnagyobb valószínűséggel a többi felhasználót, a profiltulajdonos érettségét illetően.

Ennek a három változónak a vizsgálatok leírható, hogy lányok esetében 4-en voltak azok, akik mind a három változót megadták, megjelenítették és ugyancsak 4-en voltak, akik esetében nem tartozott lakcím a tárgyszimbólumhoz. A teljes lánymintát tekintve nincs összefüggés a három változó között. A fiúknál szintén 4-en voltak, akik mindhárom változót megjelenítették, és 6-an, akik nem közölték pontos lakcímüket a tárgyszimbólum megléte esetén. A teljes fiúmintát tekintve itt sincsen összefüggés a három változó között.

Összefüggés (Pearson-féle khi-négyzet értéke kisebb, mint 0,01) mutatható ki a képeken használt férfi szimbólumok és a képeken a „Én” megnevezések között. Azok, akik egyértelművé teszik, hogy ők láthatóak a képeken használnak felnőtt szimbólumokat.

A lányok esetében is van összefüggés a képek megnevezése és a szimbólumok között. A khi próba elvégzésekor a Pearson-féle khi-négyzet értéke kisebb, mint 0,01. 36-an adták meg önmagukat jelölő képcímet a női szimbólumok használatakor.

A megadott adatokat tekintve ugyanakkor több mint 70%-nál jelent adatvédelmi kockázatot a profiloldal, mivel feltüntetik nevüket, melyből gyors keresés eredményeképpen rengeteg információ származtatható, relatív értéke tehát igen magas. Összességében ezt a hipotézisemet nem lehet igazolni, mivel nem találtam általános összefüggést a képek felnőtt szimbólum használata és a megadott offline elérhetőségek között, ugyanakkor az adatok felhívják figyelmünket arra,

hogyan van egy olyan csoport, mely szélsőségesen jeleníti meg személyes, szenzitív adatait a virtuális térben.

Összegzés

Kutatásom eredményei arra hívják fel a figyelmet, hogy a felhasználóknak egy nagy csoportja feltüntetési adatlapján személyes adatait és elérhetőségét ezzel eleget téve a portál egyik alapján az azonosításnak és veszélyeztetve saját magukat magánéletük bemutatásának tekintetében. Használják olyan felnőtt tárgyszimbólumokat, melyek külsőségekben teszik lehetővé az azonosítást, és ehhez a profiltulajdonosok nem nagy számban, de adnak meg lakcímet is elérhetőségként, ami egyértelműen lehetővé teszi a személy azonosítását. Nagyon kevesen élnek azokkal a biztonsági lehetőségekkel, melyek csak szűkebb nyilvánosság számára tennék lehetővé az adatok láthatóságát, ami arra enged következtetni, hogy nem ismerik a módját vagy nem tartják fontosnak magánéletük védelmét az interneten. Azok a pszichoszociális sajátosságok (különösen az ismerkedési vágy), melyek meghatározzák ezt a korosztályt, olyan adatok kiszolgáltatására sarkallhatják a fiatalokat, melyek bemutatása nagy nyilvánosság előtt kockázatos lehet a magánélet védelmét tekintve. Szakemberként lehetőségünk lenne átgondoltatni a megadott információk közötti rejtett összefüggéseket, az adatok feltüntetésének biztonságos módját, ezáltal felhívni a figyelmet egy tudatosabb internethasználatra.

Felhasznált irodalom:

- Adatvédelmi Törvény, 1992. évi LXIII. törvény Forrás: Internet.
http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99200063.TV (2010.08.08.)
- Cole, Michael, Cole, Sheila R. (2006): Fejlődéslélektan. Bp. Osiris Kiadó.
- Csikszentmihályi Mihály (2001): Flow. Bp. Akadémiai Kiadó.
- Geréb György (szerk.) (1986): Pszichológia. Bp. Tankönyvkiadó.
- Goffman, Erving (1981): A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Bp. Gondolat Kiadó.
- Goleman, Daniel (2007): Társas intelligencia – Az emberi kapcsolatok új tudománya. Bp. Nyitott könyvműhely.
- Hain Ferenc (2009): Magamról: Aki ismer, az úgyis tudja – Iwiw identitás. Előadás – 2009. március 26. Eger.
- Hankiss Elemér (2005): Az ezerarcú én – Emberlét a fogyasztói civilizációban. Bp. Osiris Kiadó.
- Jóri András (2005): Adatvédelmi kézikönyv. Bp. Osiris Kiadó.
- Kapitány Gábor, Kapitány Ágnes (2005): Tárgyak szimbolikája. Bp. Új Mandátum Könyvkiadó.
- Majtényi László (2006): Az információs szabadságok. Bp. Complex Kiadó.
- Moreno, Megan (2009): Risky Behavior Prominent on Teen MySpace profiles. Forrás: Internet.
<http://www.med.wisc.edu/news-events/news/risky-behavior-teen-myspace-profiles/291> (2010. 08. 04.)

- Ranschburg Jenő (2006): Áldás vagy átok? – Gyerekek a képernyő előtt. Bp. Saxum Kiadó.
- Tapscott, Don (2001): Digitális gyermekkor – Az internetgeneráció felemelkedése. Bp. Kossuth Kiadó.
- Tari Annamária (2010): Y generáció – Klinikai pszichológiai jelenségek és társadalmélektani összefüggések az információs korban. Bp. Jaffa Kiadó.